

นักการเมืองพาเราเดินทางอย่างไร? : การศึกษามโนอุปลักษณ์ [การเมืองคือการเดินทาง] ในวาทกรรมการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562 จากมุมมองฉากทัศน์อุปลักษณ์และอุปลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์*

นิภาดา โพธิ์เรือง

ศิริพร ภักดีผาสุข

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย

Corresponding author's email: nipadapr@gmail.com

รับบทความ 17 มีนาคม 2565 แก้ไขบทความ 9 มิถุนายน 2565 ตอรับ 15 พฤศจิกายน 2565

บทคัดย่อ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562 เป็นการเลือกตั้งครั้งสำคัญในประเทศไทย มโนอุปลักษณ์การเดินทางเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่นักการเมืองนำมาใช้เพื่อนำเสนอความคิดและภาพลักษณ์ทางการเมืองของฝ่ายตนและฝ่ายอื่น ๆ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษามโนอุปลักษณ์ [การเมืองคือการเดินทาง] ที่สะท้อนจากถ้อยคำอุปลักษณ์ในวาทกรรมการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562 ตามแนวคิดมโนอุปลักษณ์ ฉากทัศน์อุปลักษณ์ และอุปลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผลการวิจัยพบฉากทัศน์อุปลักษณ์ จำนวน 11 ฉากทัศน์ ฉากทัศน์ที่พบมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ฉากทัศน์ [การเดินทางออกจากสถานที่ที่ไม่พึงประสงค์โดยมีผู้นำทาง] ฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางที่เชี่ยวชาญ] และฉากทัศน์ [การเดินทางแบบย้อนกลับหรือการเดินทางอยู่กับที่] ฉากทัศน์ทั้งหมดยังใช้เพื่อเสนอความคิดเกี่ยวกับการเมืองไทย 5 ประการ ได้แก่ 1) นักการเมืองคือวีรบุรุษที่มาช่วยนำทาง 2) นักการเมืองฝ่ายอื่นคือผู้นำทางที่ขาดความสามารถและแนวคิดทางการเมืองของฝ่ายอื่นเป็นเส้นทางที่สุ่มเสี่ยง 3) จุดหมายของการเลือกตั้งคือการเลือกเส้นทางที่เหมาะสมหรือเลือกกำจัดอุปสรรคออกจากเส้นทาง 4) ความสำเร็จของการเลือกตั้งคือการก้าวข้ามอุปสรรคในเส้นทางไปได้ และ 5) ประเทศไทยกำลังถอยหลังและการเดินไปข้างหน้าเป็นหัวใจสำคัญของความก้าวหน้าทางการเมือง แม้ว่านักการเมืองจะนำเสนอมุมมองการเดินทางที่หลากหลายอย่างไร แต่ชุดความคิดหลักที่ยังคงปรากฏอยู่ในการเมืองคือนักการเมืองเป็นผู้นำในการเดินทางและประชาชนยังคงเป็นผู้ตามเสมอ

คำสำคัญ มโนอุปลักษณ์การเดินทาง ฉากทัศน์อุปลักษณ์ อุปลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ การเมือง

* บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต เรื่อง “อุปลักษณ์ในวาทกรรมการเมืองไทยในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562: การวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์” ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิผู้อ่านประเมินบทความที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

How Do Politicians Guide Us in a Journey?: A Study of POLITICS IS A JOURNEY Metaphors in the Campaign for the 2019 Thai General Election from the Approaches of Metaphor Scenario Analysis and Critical Metaphor Analysis

Nipada Phorueang

Siriporn Phakdeephasook

Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Thailand

Corresponding author's email: nipadapr@gmail.com

Received 17 March 2022; revised 9 June 2022; accepted 15 November 2022

Abstract

The 2019 general election of members of the house of representatives was an important election in Thailand's history. The JOURNEY metaphor was one of the devices that politicians used in the election campaign in order to present ideas and political images of themselves and others. This research aims to analyze these POLITICS IS A JOURNEY metaphors adopted in the 2019 election campaign. The research utilized conceptual metaphor theory, the concept of metaphor scenario, and that of critical metaphor analysis as analytical tools. The results of this study revealed that 11 metaphor scenarios were employed which mainly conveyed five ideas about Thai politics; namely, 1) politicians are heroes who lead the way, 2) other politicians are incompetent navigators, and different political ideas are a risky path, 3) the goal of the election is to select a proper path or to remove obstacles from the current path, 4) political success is the ability to overcome obstacles in its path, and 5) Thailand is moving backward and moving forward is at the heart of political progress. It is important to note that no matter how diverse politicians' ideas are about Thai politics, the main idea underlying them is that politicians are leaders in the journey while people are always followers.

Keywords: JOURNEY metaphor, metaphor scenario, critical metaphor analysis, politics

1. บทนำ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562 เป็นการเลือกตั้งครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย เนื่องจากการเลือกตั้งครั้งแรกหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พ.ศ. 2560 และเป็นการเลือกตั้งครั้งแรก หลังจากการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 การเลือกตั้งครั้งนี้ได้รับความสนใจจากประชาชน สื่อมวลชน และนักการเมือง ดังจะเห็นได้จากผู้ลงสมัครเลือกตั้งที่มีจำนวนมากที่สุดเป็นประวัติการณ์ (ไทยพีบีเอส, 2562) การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งครั้งนี้มีการนำเสนอนโยบายของพรรคการเมืองเท่านั้น และการแข่งขันกันนำเสนออุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อกำหนดวิธีคิดและโน้มน้าวการตัดสินใจของประชาชนด้วย

ในการนำเสนอแนวคิดทางการเมืองในการหาเสียงเลือกตั้งครั้งนี้ พบว่ามีการใช้อุปลักษณ์ (metaphor) เป็นจำนวนมาก อุปลักษณ์การเดินทางเป็นอุปลักษณ์ที่พบว่ามีการใช้จำนวนมากในการหาเสียงเลือกตั้งครั้งนี้ จุดที่น่าสนใจยิ่งขึ้นคือมีการใช้มโนอุปลักษณ์ [การเมืองคือการเดินทาง] เพื่อฉายภาพองค์ประกอบและมุมมองในการนำเสนอเหตุการณ์ของการเดินทางที่แตกต่างกัน ดังตัวอย่าง

- (1) และแล้ววันที่พวกเรารอคอยกำลังจะมาถึงคือ 24 มีนาคมครบพื้งนอง เป็นวันสำคัญ
ของประวัติศาสตร์ประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง ที่พวกเราทุกคนพื้งนองชาวไทยจะต้อง
เลือกทิศทางเดินของประเทศ ว่าเราจะเลือกทางเดินแบบประชาธิปไตย หรือจะเลือก
แบบเผด็จการ (คนพร ปุณณกันต์, พรรคเพื่อไทย)
- (2) ลุงอยู่มา 5 ปี รู้อะไรมันเกิดขึ้น อะไรคือปัญหา อะไรคืออุปสรรค เราจะช่วยกัน
แผ้วถางทางเหล่านี้ให้มันโล่งขึ้นไป ลุงก็ถางมาโล่งพอสมควรแล้ว ทำให้บ้านเมือง
สงบสุขเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด (ประยุทธ์ จันทร์โอชา, พรรคพลังประชารัฐ)

เมื่อวิเคราะห์อุปลักษณ์ตามทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ จะพบว่าในตัวอย่างที่ (1) และ (2) เป็นมโนอุปลักษณ์ [การเมืองคือการเดินทาง] เช่นเดียวกัน กล่าวคือการเมืองเป็นการเคลื่อนที่ออกจากจุดหนึ่งไปยังจุดหมายปลายทางที่ได้มุ่งหมายไว้ แต่หากมองด้านการนำเสนอภาพเหตุการณ์นั้นจะพบว่าองค์ประกอบในเหตุการณ์ดังกล่าวอยู่ในสถานการณ์ที่ต่างกัน จากลักษณะการใช้มโนอุปลักษณ์ดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถนำแนวคิดฉากทัศน์อุปลักษณ์ (metaphor scenario) ของมูสอล์ฟ (Musolff, 2006, 2016) มาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อจำแนกรายละเอียดของภาพเหตุการณ์ ดังนั้นในตัวอย่างที่ (1) อุปลักษณ์ “พวกเราทุกคนพื้งนองชาวไทยจะต้องเลือกทิศทางเดินของประเทศ

ประเทศ” การที่ประชาชนได้เลือกทิศทางเดินนั้น เป็นเหตุการณ์ที่จัดอยู่ในฉากทัศน์ [การเดินทางที่ผู้เดินทางเลือกเส้นทางด้วยตนเอง] แต่มีเส้นทางให้เลือก 2 ทาง ซึ่งเป็นทางที่แตกต่างกัน เส้นทางหนึ่งเป็นเส้นทางที่ไม่ถูกต้องชอบธรรม ส่วนอีกเส้นทางหนึ่งเป็นเส้นทางที่ถูกต้องเหมาะสม แต่ในตัวอย่างที่ (2) อุปลักษณ์ “ลุงก็광มาโล่งพอสมควรแล้ว” แสดงให้เห็นว่าการเดินทางดังกล่าว มีผู้นำทางที่รอบรู้ว่าสิ่งใดเป็นอุปสรรค และช่วยจัดการให้การเดินทางนั้นราบรื่น และเป็นเส้นทางที่ควรจะเดินทางต่อไป จึงเป็นเหตุการณ์ที่อยู่ในฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางที่เชี่ยวชาญ] เห็นได้ชัดว่า ทั้ง 2 ฉากทัศน์ตัวอย่าง เน้นบทบาทของนักเดินทางและผู้นำทางในระดับที่แตกต่างกัน และชี้แนะแนวทางการเลือกเส้นทางที่ต่างกัน

การใช้อุปลักษณ์การเดินทางในแง่มุมที่แตกต่างกันจึงนับเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งที่นักการเมืองใช้แข่งขันกันเพื่อนำเสนอแนวคิดในการเลือกตั้งครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะนำแนวคิดฉากทัศน์อุปลักษณ์ (metaphor scenario) เพื่อจำแนกแฉวงความหมายย่อย และนำแนวคิดอุปลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical metaphor analysis) มาใช้เพื่อเปิดเผยเจตนาการใช้อุปลักษณ์ว่าเหตุใดนักการเมืองจึงเลือกอุปลักษณ์เหล่านั้นมาใช้ และการเลือกใช้อุปลักษณ์ของนักการเมือง เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในการควบคุมความคิดและการกระทำของผู้รับสารหรือไม่

การศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับการเมืองที่ผ่านมาเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่กล่าวถึงการเมืองทั้งหมด อุปลักษณ์การเดินทางเป็นเพียงผลของการศึกษาด้านหนึ่ง เช่น งานวิจัยของรัชนิยา กลิ่นน้ำหอม (2551) ที่ศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์และหน้าที่ของมโนอุปลักษณ์ที่นักการเมืองไทยใช้ในช่วง พ.ศ. 2547-2548 งานของพิษณุ บางเขียว (2544) อุษา พุฒิชัยวิบูลย์ (2544) และวชิรารรรถ บางนกแขวก (Bangnokwag, 2003) ก็ศึกษาอุปลักษณ์การเมืองในข้อมูลภาษาจากสื่อมวลชน ส่วนงานที่ศึกษาเฉพาะอุปลักษณ์บางประเภทที่กล่าวถึงการเมืองนั้น พบงานของกนกกาญจน์ วรสีหะ (2555) ที่ศึกษาเฉพาะอุปลักษณ์สงครามเกี่ยวกับการเลือกตั้งในข่าวออนไลน์ อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบว่าการศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับการเมืองเหล่านี้ กล่าวถึงการใช้อุปลักษณ์ที่มีลักษณะของการต่อสู้แข่งขันด้วยมโนอุปลักษณ์ชุดเดียวกัน ซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่พบในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562 นี้ และยังไม่มียานวิจัยใดนำแนวคิดฉากทัศน์อุปลักษณ์มาศึกษาข้อมูลวาทกรรมการเมือง ผู้วิจัยจึงศึกษามโนอุปลักษณ์ [การเมืองคือการเดินทาง] ที่สะท้อนจากถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับการเมืองในแบบเปรียบเทียบการเดินทางในการเลือกตั้งครั้งดังกล่าว ตามแนวคิด

มโนอุปลักษณ์ ฉากทัศน์อุปลักษณ์ และอุปลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผลการศึกษานี้ น่าจะเป็นประโยชน์ทั้งในแง่วิชาการและด้านสังคมที่จะช่วยสร้างการตระหนักรู้และความรู้เท่าทันให้แก่ประชาชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษามโนอุปลักษณ์ [การเมืองคือการเดินทาง] ที่นำเสนอผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์ในวาทกรรมหาเสียงเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562 ตามแนวคิดมโนอุปลักษณ์ ฉากทัศน์อุปลักษณ์ และอุปลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์

3. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาคครั้งนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีมโนอุปลักษณ์หรืออุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor theory) ของ Lakoff and Johnson (1980) อุปลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical metaphor analysis) ของ Charteris-Black (2004, 2011, 2018) และฉากทัศน์อุปลักษณ์ (metaphor scenario) ของ Musolff (2006, 2016) เข้าด้วยกัน ดังนี้

3.1 มโนอุปลักษณ์ (conceptual metaphor theory)

ทฤษฎีมโนอุปลักษณ์หรืออุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์¹ ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานนั้นเสนอโดย Lakoff and Johnson ในปี 1980 เป็นการศึกษาโมโนทัศน์หรือระบบความคิดเชิงเปรียบเทียบทำความเข้าใจแฉดวงความหมายหนึ่ง ผ่านการพิจารณาเปรียบเทียบกับอีกแฉดวงความหมายหนึ่งที่เปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งที่มาจากต่างแฉดวงความหมายผ่านรูปภาษาที่แสดงให้เห็นความคิดเชิงเปรียบเทียบ รูปภาษาที่แสดงให้เห็นความคิดเชิงเปรียบเทียบที่พิจารณาสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งนี้เรียกว่า ถ้อยคำอุปลักษณ์ (linguistic metaphor หรือ metaphorical linguistic expression) ถ้อยคำอุปลักษณ์เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดออกมาจากระบบความคิดเชิงเปรียบเทียบของผู้ใช้ภาษา ระบบความคิดเชิงเปรียบเทียบที่สะท้อนจากการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์นั้นคือ มโนอุปลักษณ์ (conceptual metaphor) หรืออุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (metaphorical concept)

¹ คำแปล conceptual metaphor ในภาษาไทยพบว่ามีการใช้คำว่า “มโนอุปลักษณ์” (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556); ปิยภรณ์ ออบแพทย์ (2552, 2563); รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม (2551); ศิริพร ภักดีผาสุข (2561)) และ “อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์” (ชัชวดี ศรีลัมภ์ (2548); นันทนา วงษ์ไทย (2552); มรินดา บุรรุ่งโรจน์ (2548); สุกัญญา รุ่งแจ้ง (2548))

3.2 แนวคิดเรื่องฉากทัศน์อุปลักษณ์ (metaphor scenario)

แนวคิดเรื่องฉากทัศน์อุปลักษณ์ (metaphor scenario) ของ Musolff (2006, 2016) เกิดจากการตั้งข้อสังเกตว่าทฤษฎีโมโนอุปลักษณ์ของ Lakoff and Johnson (1980) ไม่ได้ให้รายละเอียดในระดับแวดวงความหมายย่อย ทำให้ถ้อยคำอุปลักษณ์เดียวกันถูกนำมาจัดไว้ในแวดวงความหมายเดียวกันแม้จะให้รายละเอียดต่างกัน เช่น โมโนอุปลักษณ์ NATION AS FAMILY [ประเทศชาติคือครอบครัว] อาจเป็นได้ทั้งครอบครัวแบบ STRICT FATHER [ครอบครัวที่มีพ่อผู้เคร่งครัด] และ NURTURANT PARENTS [ครอบครัวที่มีพ่อแม่ผู้พุ่มพักเอาใจใส่] ซึ่งหากวิเคราะห์ตามทฤษฎีโมโนอุปลักษณ์ ครอบครัวทั้ง 2 รูปแบบจะถูกจัดอยู่ในแวดวงความหมายเดียวกันคือ FAMILY [ครอบครัว] Musolff (2006) จึงได้เสนอให้วิเคราะห์แวดวงความหมายต้นทางให้ละเอียดขึ้นโดยใช้แนวคิดเรื่องฉากทัศน์อุปลักษณ์ (metaphor scenario)

ฉากทัศน์อุปลักษณ์คือแวดวงความหมายย่อย (subdomain) ของแบบเปรียบเทียบ (source domain) ในโมโนอุปลักษณ์ซึ่งมีรายละเอียดหรือเป็นการฉายภาพเหตุการณ์ หรือมีลักษณะเป็นเรื่องเล่าขนาดเล็ก (mininarratives) ความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดหรือภาพเหตุการณ์ของแบบเปรียบเทียบในแวดวงความหมายย่อยดังกล่าวเป็นสิ่งที่สมาชิกในชุมชนภาษาหนึ่ง ๆ ที่อยู่ใต้วงค้ววัฒนธรรมเดียวกันสามารถเข้าใจและรับรู้ร่วมกัน การให้รายละเอียดหรือฉายภาพเหตุการณ์ในแวดวงย่อยของแบบเปรียบเทียบมีผลต่อการรับรู้และการตัดสินใจประเมินค่าของผู้ฟังที่มีต่อสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบเพราะรายละเอียดที่เลือกนำมาเปรียบเทียบในแวดวงความหมายย่อยของแบบเปรียบเทียบนั้นมีความหมายหรือความสำคัญทางวัฒนธรรมและคุณค่าที่แตกต่างกัน (Musolff, 2016, p. 30)

แนวคิดนี้เสนอการวิเคราะห์อุปลักษณ์ที่มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้นในการแยกแวดวงความหมายย่อยภายในโมโนทัศน์ (specific subdomain category) เพื่อแสดงให้เห็นรายละเอียดของโมโนทัศน์ Musolff เรียกการแสดงแวดวงความหมายย่อยนี้ว่า ฉากทัศน์อุปลักษณ์ (metaphor scenario) การใช้แนวคิดนี้จะทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะที่เป็นโมโนอุปลักษณ์ชุดเดียวกันแต่นำเสนอหลายมุมมองมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้เห็นรายละเอียดการนำเสนอภาพของอุปลักษณ์ในแต่ละแง่มุมของแบบเปรียบเทียบที่ถูกนำมาใช้

แนวคิดเรื่อง metaphor scenario นี้ Musolff (2006, p. 27) อธิบายว่าได้ต้นเค้าความคิดมาจากแนวคิดของนักวิชาการหลายคน ได้แก่ แนวคิดเรื่อง conceptual scenario ของ Fillmore (1975, p. 124) แนวคิดเรื่อง scenario ของ Lakoff (1987, pp. 285-286)

และประเด็นเกี่ยวกับ scenario ซึ่งนำเสนอในงานของ Fauconnier and Turner (2003) ตามแนวคิดของ Lakoff (1987) scenario เป็นชนิดย่อยของ ICM (idealized cognitive model หรือแบบจำลองปริชาณเชิงอุดมคติ) ซึ่งมีรายละเอียดที่แสดงสภาวะการดำรงอยู่ และความเป็นไปที่มากกว่าแบบจำลองชนิดอื่น กล่าวคือ “ฉากทัศน์ (scenario) มีองค์ประกอบพื้นฐานประกอบด้วยภาวะตั้งต้น ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และภาวะจุดจบ กล่าวอีกอย่างคือ ฉากทัศน์ประกอบด้วยแผนเค้าร่าง [ต้นทาง-เส้นทาง-ปลายทาง] ในแวดวงมโนทัศน์เวลา” “A scenario consists fundamentally of the following ontology: an initial state, a sequence of events, and a final state. In other words, the scenario is structured by a SOURCE-PATH-GOAL schema in the time domain” (Lakoff, 1987, pp. 285)

3.3 อุปลักษณวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical metaphor analysis)

อุปลักษณของ Charteris-Black (2004, 2005, 2011) เป็นการขยายมุมมองอุปลักษณของ Lakoff and Johnson (1980) โดยมีแนวคิดว่าเป็นการศึกษาอุปลักษณด้วยแนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดเผยเจตนาแอบแฝงที่ผู้รับสารอาจจะได้รับอิทธิพลโดยไม่ทันรู้ตัว เนื่องจากเป็นสิ่งที่แฝงมากับการใช้อุปลักษณ (Charteris-Black, 2004, p. 34) แนวคิดนี้มีกรอบแนวคิดการศึกษาจำนวน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การระบุอุปลักษณ (metaphor identification) การตีความอุปลักษณ (metaphor interpretation) และการอธิบายความอุปลักษณ (metaphor explanation) การศึกษาอุปลักษณในเชิงวิพากษ์นี้จะทำให้เห็นการใช้อุปลักษณในฐานะเครื่องมือหนึ่งทางภาษาที่นำมาใช้ในการสื่อสาร เพื่อโน้มน้าวใจประชาชนและสร้างความชอบธรรมและความเหนือกว่าให้แก่ตนเองของนักการเมือง

แม้แนวคิดเรื่องมโนอุปลักษณ (conceptual metaphor theory) และอุปลักษณวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical metaphor analysis) จะมีจุดเน้นที่ต่างกัน แต่ Charteris-Black (2005, 2011) ได้อธิบายอย่างชัดเจนว่าแนวคิดอุปลักษณวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นการนำแนวคิดเรื่องมโนอุปลักษณมาต่อยอดและเป็นส่วนหนึ่งในขั้นตอนการวิเคราะห์ขั้นที่ 2 การตีความอุปลักษณ (metaphor interpretation) โดยได้ชี้แจงว่าในการตีความถ้อยคำที่เป็นอุปลักษณว่าสื่อความคิดอะไร Charteris-Black (2011, p. 45) เสนอให้นามุมมองด้านอรรถศาสตร์ปริชาณมาใช้ กล่าวคือ ให้นำแนวคิดเรื่องมโนอุปลักษณที่ Lakoff and Johnson (1980) นำเสนอไว้ในหนังสือ “Metaphor We Live By” มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์มโนทัศน์ว่า “To assist in the interpretation of metaphors

I employ the cognitive semantic approach towards metaphor. This was originated by Lakoff and Johnson's classic work *Metaphors We Live By*, and modified in later work (e.g. Lakoff and Johnson 1999, Lakoff 1987, 1993, 2002, Lakoff and Turner 1989, Johnson 1987)." (Charteris-Black, 2011, p. 45)

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการนำทั้ง 3 แนวคิดมาศึกษาเป็นแนวทางที่เสริมกันทำให้ งานวิจัยเรื่องนี้มีความลึกซึ้งขึ้นได้ แนวคิดเรื่องฉากทัศน์อุปลักษณ์ (metaphor scenario) ช่วยให้การวิเคราะห์หมโนอุปลักษณ์มีความละเอียดในการจำแนกภาพเหตุการณ์ย่อย ส่วนการวิเคราะห์ตามมุมมองเชิงวิพากษ์ของ Charteris-Black จะยังทำให้เห็นกระบวนการ ที่ชัดเจนว่าเหตุใดจึงมีการเลือกสื่อด้วยมโนทัศน์ดังกล่าว ดังนั้นแม้ว่าทั้ง 3 แนวคิดจะมี จุดเน้นที่ต่างกัน แต่นับเป็นสิ่งที่เสริมกันเมื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ให้เกิดความละเอียด ลึกซึ้งได้

4. ข้อมูลและวิธีการวิจัย

4.1 การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูล 4 กลุ่ม ดังนี้

4.1.1 กลุ่มการปราศรัย เก็บข้อมูลจากบันทึกการปราศรัยใหญ่ครั้งสุดท้าย ก่อนเลือกตั้งของพรรคที่ได้คะแนนเสียงการเลือกตั้งรวมทั้งประเทศและมีจำนวนที่นั่ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งแบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อมากที่สุด จำนวน 5 อันดับแรก ได้แก่

1) พรรคเพื่อไทย “ปราศรัยใหญ่ เลือกเพื่อไทยให้ถล่มทลาย เป็นผู้นำจัดตั้ง รัฐบาล” ณ อาคารกีฬาเวสน์ 2 ศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร (ไทย-ญี่ปุ่น) กรุงเทพมหานคร รวมเวลา 4:59:23 ชั่วโมง

2) พรรคพลังประชารัฐ “ปราศรัยพรรคพลังประชารัฐเปิดใจ ประชาธิปไตยร่วมใจ ประเทศไทยเป็นหนึ่งเดียว” ณ สนามกีฬาเทพหัสดิน กรุงเทพมหานคร รวมเวลา 2:20:07 ชั่วโมง

3) พรรคอนาคตใหม่ “ปราศรัยใหญ่เวทีสุดท้าย ก่อนเข้าคุกหา” ณ อาคารกีฬา เวสน์ 1 ศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร (ไทย-ญี่ปุ่น) กรุงเทพมหานคร รวมเวลา 5:09:08 ชั่วโมง

4) พรรคประชาธิปัตย์ “ประชาชนเป็นใหญ่ ประชาธิปไตยสุจริต เศรษฐกิจเข้มแข็ง เลือกประชาธิปัตย์จัดตั้งรัฐบาล” พรรคประชาธิปัตย์ ณ ลานคนเมือง เสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร รวมเวลา 2:48:38 ชั่วโมง

5) พรรคภูมิใจไทย “ภูมิใจไทย ปราศรัยใหญ่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ณ ลานกิจกรรมฝั่งตรงข้ามฟิวเจอร์พาร์ค รังสิต รวมเวลา 2:45:12 ชั่วโมง

4.1.2 กลุ่มการประชันวิสัยทัศน์ ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจาก 3 เวที ได้แก่

1) รายการ “ไทยรัฐเลือกตั้ง 62 เวทีดีเบต” เนื่องจากเป็นเวทีแรกในการประชันวิสัยทัศน์ของพรรคการเมือง รวมเวลา 1:55:81 ชั่วโมง

2) รายการ “ทูปประเด็น” ตอน ดีเบตเลือกตั้ง 62 จบปัญหาเล็กแบ่งสี่แตกแยกเหมือนเดิม? เป็นการประชันวิสัยทัศน์ที่มีตัวแทนพรรคการเมืองเข้าร่วมมากที่สุดในประเทศไทย รวมเวลา 2:05:35 ชั่วโมง

3) รายการ “THE STANDARD DEBATE มติใหม่ของการดีเบต ไค้สุดท้ายรวมนักการเมืองชื่อดังไว้มากที่สุด ก่อนเข้าคูหาเลือกตั้ง 2562” ซึ่งเป็นเวทีสุดท้ายที่มีการประชันวิสัยทัศน์ก่อนการเลือกตั้ง รวมเวลา 3:27:00 ชั่วโมง

4.1.3 กลุ่มการให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากรายการ “หาเรื่อง (คุย)” จำนวน 7 ตอน ทางช่องหาเรื่อง FindTrouble ที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ YouTube ซึ่งเชิญนักการเมืองจากพรรคต่าง ๆ มาสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องทางการเมืองโดยเฉพาะและออกอากาศอยู่ในช่วงเวลาของการหาเสียงเลือกตั้ง ได้แก่

1) นายธนธร จีรุงเรืองกิจ พรรคอนาคตใหม่ รวมเวลา 48:13 นาที

2) นายปรีชาพล พงษ์พานิช พรรคไทยรักษาชาติ รวมเวลา 50:40 นาที

3) นายธนกร วังบุญคงชนะ พรรคพลังประชารัฐ รวมเวลา 45:48 นาที

4) พล.ต.อ. เสรีพิสุทธ์ เตมียาเวส พรรคเสรีรวมไทย รวมเวลา 44:35 นาที

5) ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ พรรครวมพลังประชาชาติไทย รวมเวลา 40:25 นาที

6) นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ พรรคประชาธิปัตย์ รวมเวลา 40:55 นาที

7) คุณหญิงสุภารัตน์ เกยุราพันธุ์ พรรคเพื่อไทย รวมเวลา 39:12 นาที

4.1.4 กลุ่มบทเพลง ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตไว้ว่าเป็นเพลงที่พรรคการเมืองเผยแพร่เพื่อใช้ในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป จำนวน 12 พรรคการเมือง รวมทั้งสิ้น 23 บทเพลง

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดการศึกษาอุปลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของ Charteris-Black (2005) จำนวน 3 ขั้นตอน และในขั้นตอนการตีความอุปลักษณ์ได้ใช้แนวคิดมโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์ในการวิเคราะห์ ดังนี้

4.2.1 การระบุอุปลักษณ์ (metaphor identification) ผู้วิจัยจะจำแนกรูปภาษาแสดงอุปลักษณ์หรือถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ปรากฏในข้อมูลออกจากถ้อยคำอื่น ๆ

4.2.2 การตีความอุปลักษณ์ (metaphor interpretation) ผู้วิจัยจะวิเคราะห์การสื่อมโนทัศน์ของถ้อยคำอุปลักษณ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณ์ว่าด้วยการเดินทางว่านำเสนอโมโนอุปลักษณ์ (Lakoff & Johnson, 1980) และฉากทัศน์อุปลักษณ์ (Musolff, 2006, 2016) อะไรและจำแนกกลุ่มด้วยแนวคิดฉากทัศน์อุปลักษณ์ (metaphor scenario) ของ Musolff (2006, 2016) ตามภาพเหตุการณ์ที่มีรายละเอียดย่อยต่าง ๆ ของการเดินทาง

4.2.3 การอธิบายความอุปลักษณ์ (metaphor explanation) ผู้วิจัยจะวิเคราะห์และอธิบายจุดมุ่งหมายในการเลือกใช้อุปลักษณ์การเดินทางที่พบ โดยนำข้อมูลเกี่ยวกับบริบททางการเมืองและบริบทการสื่อสารมาประกอบในการวิเคราะห์และอธิบายเจตนาของนักการเมือง

5. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์ [การเมืองคือการเดินทาง] โดยใช้แนวคิดฉากทัศน์อุปลักษณ์ และส่วนที่ 2 ชุดความคิดเกี่ยวกับการเมืองไทยที่ฉายจากการใช้ฉากทัศน์อุปลักษณ์ตามแนวคิดอุปลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ดังนี้

5.1 ผลการวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์โดยใช้แนวคิดฉากทัศน์อุปลักษณ์

แม้ว่าอุปลักษณ์การเดินทางจะมีองค์ประกอบที่ชัดเจน เช่น นักเดินทาง เส้นทาง พาหนะ อุปสรรค และจุดหมายปลายทาง จากการศึกษาโมโนอุปลักษณ์ [การเมืองคือการเดินทาง] ในวาทกรรมการเมืองช่วงการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 ของไทย พบว่าอุปลักษณ์การเดินทางถูกนำเสนออย่างหลากหลายแง่มุม เพื่อสื่ออุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน พบถ้อยคำอุปลักษณ์จำนวนทั้งหมด 636 ถ้อยคำ จำแนกได้ 11 ฉากทัศน์ เรียงลำดับความถี่ในการปรากฏดังนี้

1) ฉากทัศน์ [การเดินทางออกจากสถานที่ที่ไม่พึงประสงค์โดยมีผู้นำทาง]

ฉากทัศน์นี้เน้นภาพนักเดินทางที่ตกอยู่ในสถานที่ที่ไม่พึงประสงค์หรือมีอันตราย ดังนั้นลักษณะการเดินทางจึงเป็นการเริ่มต้นออกจากจุดที่เลวร้าย เป้าหมายของการเดินทางครั้งนี้จึงเป็นการเดินให้พ้นจากพื้นที่เดิม พบจำนวน 182 ถ้อยคำอุปสรรค ดังตัวอย่าง

- (3) การเมืองของพรรคอนาคตใหม่คือการเมืองแห่งความหวัง เราอยู่ในห้องมืดมาแล้ว 5 ปี เราอยู่แบบความสิ้นหวังมานานจนคิดว่าประเทศนี้อยู่แต่ในทางตัน ไม่มีวันหาทางออกเจอ ต่อให้หาทางออกเจอเดี๋ยวก็จะวนกลับมาทางตันใหม่ (ปิยบุตร แสงกนกกุล, พรรคอนาคตใหม่)

ตัวอย่างที่ (3) นายปิยบุตร แสงกนกกุล จากพรรคอนาคตใหม่ นำเสนอภาพนักเดินทางที่หาทางออกจากห้องมืดไม่ได้ โดยกำหนดให้สถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นที่บริหารโดยรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติเป็นห้องมืด แม้จะพบทางออกแต่เมื่อมุ่งไปทางนั้นก็จะพบกับทางตัน สิ่งทีพอจะแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวได้คือการเลือกพรรคอนาคตใหม่เพราะเป็นพรรคการเมืองแห่งความหวัง เปรียบเสมือนช่องทางแห่งโอกาสที่จะพาไปสู่ทางออกจากห้องมืดนั้น

2) ฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางที่เชี่ยวชาญ]

ในฉากทัศน์นี้ เป็นฉากทัศน์ที่เน้นองค์ประกอบของผู้นำทางและสภาพของเส้นทางเข้าด้วยกัน การฉายภาพของเส้นทางที่มีแต่อุปสรรคและความยากลำบากจะช่วยให้องค์ประกอบผู้นำทางที่คุ้นเคยกับเส้นทางเด่นชัดและมีบทบาทสำคัญมากยิ่งขึ้น พบจำนวน 108 ถ้อยคำอุปสรรค ดังตัวอย่าง

- (4) “ลุงอยู่มา 5 ปี รู้อะไรมันเกิดขึ้น อะไรคือปัญหา อะไรคืออุปสรรค เราจะช่วยกันแผ้วถางทางเหล่านี้ให้มันโล่งขึ้นไป ลุงก็ถางมาโล่งพอสมควรแล้ว ทำให้บ้านเมืองสงบสุขเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด” (ประยุทธ์ จันทร์โอชา, พรรคพลังประชารัฐ)
- (5) “ถ้าพี่น้องอยากได้ประชาธิปไตยมีทางเดียวก็คือเลือกพรรคเพื่อไทย เพราะถ้าได้ลุงมาเป็นนายกรัฐมนตรีไม่มีทางได้ประชาธิปไตย” (วัฒนา เมืองสุข, พรรคเพื่อไทย)

การเน้นบทบาทของผู้นำทางที่เชี่ยวชาญ จะช่วยให้ผู้ร่วมทางรู้สึกอบอุ่นใจเมื่อต้องอยู่ในเส้นทางที่ไม่คุ้นเคย ตัวอย่างที่ (4) พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ใช้อุปสรรค

เพื่อแสดงความชำนาญว่าตนเองนั้นอยู่บนเส้นทางการเมืองมากกว่า 5 ปี เน้นย้ำว่าตนเป็นผู้รู้ดีว่าปัญหาทางการเมืองคืออะไรและจะแก้ไขอย่างไร เห็นได้จากการทำหน้าที่ “ผู้วางทาง” มาจนโล่ง เปรียบได้กับการจัดการปัญหาทางการเมืองออกไปได้มากแล้ว ประชาชนจึงสามารถไว้วางใจได้ว่าในอนาคตนั้นสถานการณ์ทางการเมืองที่เคยขัดแย้งจะราบรื่น ส่วนในตัวอย่างที่ (5) นายวัฒนา เมืองสุข จากพรรคเพื่อไทยแสดงความเป็นผู้เชี่ยวชาญแนะนำว่าเส้นทางที่ดีที่สุดนั้นคือเส้นทางของฝ่ายตนเพียงเส้นทางเดียว

3) ฉากทัศน์ [การเดินทางแบบย้อนกลับหรือการเดินอยู่กับที่]

การจะเดินทางเพื่อไปให้ถึงจุดหมายได้นั้น ย่อมต้องเคลื่อนไปในทิศทางเดินหน้า การใช้ฉากทัศน์ [การเดินทางแบบย้อนกลับหรือการเดินอยู่กับที่] เกิดจากการเน้นให้เห็นทิศทางในการเดินที่ผิดปกติ เพื่อเชิญชวนให้คิดว่าการเดินทางครั้งนี้อาจไปไม่ถึงจุดหมาย พบจำนวน 90 ถ้อยคำอุปลักษณ์ ดังตัวอย่าง

- (6) 5 ปีที่ผ่านมา ไม่ได้ทำให้เราเดินหน้าได้เลย มีแต่ถอยหลังลงคลอง แล้วก็อ้างความสงบค่ะ มันเป็นความสงบที่เงียบสงัดเลยค่ะ (สุดารัตน์ เกยุราพันธุ์, พรรคเพื่อไทย)

ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ปรากฏในตัวอย่างที่ (6) ฉายภาพให้เห็นสถานการณ์การเดินทางที่แปลกไปจากธรรมดา ด้วยการเดินถอยหลังหรือการหยุดอยู่กับที่ ภาพดังกล่าวนางสุดารัตน์ เกยุราพันธุ์ จากพรรคเพื่อไทยใช้อ้างถึงการบริหารประเทศของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ผ่านมากกว่า 5 ปี แต่หากเทียบกับระยะทางแล้วนั้นกลับไม่ได้ไปยังจุดหมายที่ไกลขึ้น แต่เป็นการเดินย้อนกลับหลังไปยังจุดที่แย่หรืออาจจะอันตรายกว่าเดิม

4) ฉากทัศน์ [การเดินทางไปข้างหน้าโดยไม่ระบุผู้นำทาง]

ฉากทัศน์การเดินทางไปข้างหน้าแบบที่ไม่ได้ระบุว่าใครเป็นผู้นำทางนี้ เป็นการเน้นภาพกิจกรรมที่สมาชิกทำในระหว่างการเดินทาง กล่าวคือระหว่างทางสมาชิกทุกคนมีโอกาไปถึงจุดหมายร่วมกัน จะไม่มีใครเดินนำหรือถูกทิ้งร้างท้ายไว้ข้างหลัง พบจำนวน 87 ถ้อยคำอุปลักษณ์ ดังตัวอย่าง

- (7) แล้วสองข้างที่ยืนอยู่ข้างผมนี้พี่น้องครับ เขาจะเป็นตัวแทนที่ดีของพี่น้อง จะไม่ทำให้พี่น้องแม่แต่เขตเดียวต้องเสียใจ พี่น้องจะภาคภูมิใจ ฝากชีวิตของลูกหลานพี่น้องเอาไว้กับอนาคตของผู้แทนนักการเมืองที่ดี มีคุณภาพ แล้วเดินทางประเทศไทยไปพร้อม ๆ กัน (พุทธิพงศ์ ปุณณกันต์, พรรคพลังประชารัฐ)

นายพุทธิพงศ์ ปุณณกันต์ เน้นองค์ประกอบของตัวนักเดินทางที่ต่างมีบทบาทเสมอกัน และมีความสำคัญเท่าเทียมกันในการเดินทาง เปรียบเสมือนนักการเมืองที่พร้อมจะพัฒนาประเทศไปพร้อมกับประชาชนทุกคน

5) ฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางพาก้าวข้ามอุปสรรคที่อยู่ในเส้นทาง]

การเลือกวิธีการจัดการอุปสรรคที่อยู่ในเส้นทาง เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการเดินทาง ฉากทัศน์นี้เลือกให้บทบาทของผู้เดินทางมีความโดดเด่นด้วยการเป็นผู้นำนักเดินทาง “ก้าวข้าม” อุปสรรคโดยไม่ทำลายอุปสรรคนั้นทิ้ง พบจำนวน 41 ถ้อยคำอุปลักษณะ ดังตัวอย่าง

- (8) และท้ายที่สุด นโยบายจะดีสักแค่ไหน ถ้าหากพรรคการเมืองทุก ๆ พรรคยังมีความขัดแย้งกันอยู่ ยังตีกันอยู่ 24 มินา ไม่ได้ทำนโยบาย ไม่ได้นำเสนอสิ่งดี ๆ ให้กับประเทศไทยแน่นอน ดังนั้นชาติไทยพัฒนาวันนี้ขออนุญาตสโลว์ที่สุดท้ายมาขอเกี่ยวข้องกับวราวุธดีกว่า มาเกี่ยวข้องกันก้าวข้ามมาพัฒนาประเทศไทยกันครับ (วราวุธ ศิลปอาชา, พรรคชาติไทยพัฒนา)

จากตัวอย่างที่ (8) นอกจากการใช้ถ้อยคำอุปลักษณะว่า “ก้าวข้าม” แล้ว วราวุธ ศิลปอาชา ยังเพิ่มการ “เกี่ยวข้อง” ระหว่างการก้าวข้าม เพื่อฉายให้เห็นวิธีการจัดการกับความขัดแย้งทางการเมือง ที่เปรียบเหมือนอุปสรรคที่อยู่ในเส้นทาง จึงสามารถตีความได้ว่า พรรคชาติไทยพัฒนาจะไม่ขัดแย้งกับพรรคการเมืองฝ่ายใด เพื่อให้งานทางการเมืองนั้นดำเนินต่อไปได้

6) ฉากทัศน์ [การเดินทางแบบแข่งขัน]

ฉากทัศน์การเดินทางแบบแข่งขัน เป็นการเน้นองค์ประกอบด้านความเร็วในการเดินทาง ฉากทัศน์ดังกล่าวฉายภาพลำดับตำแหน่งของผู้เดินทางที่แตกต่างกัน โดยเทียบกับศักยภาพในการบริหารประเทศ พบจำนวน 31 ถ้อยคำอุปลักษณะ ดังตัวอย่าง

- (9) อนาคตหลังเลือกตั้งเป็นยังไง ผมก็พยายามจะตอบซะ แต่มาคิดดูแล้วผมว่าจริง ๆ แล้วคำถามนี้ไม่ถูกต้อง เพราะอะไร เพราะว่าอนาคตเนี่ยมันไม่เคยหยุดรอประเทศไทยนะอะ อนาคตมันไม่ได้หยุดรอการเลือกตั้งของเรา อนาคตมันวิ่งโลกมันวิ่ง เทคโนโลยีมันวิ่งไปหมดแล้ว เราหยุดมา 5 ปีแล้ว เพราะฉะนั้นคำถามไม่ใช่ว่าอนาคตหลังเลือกตั้งจะเป็นอย่างไร คำถามคือว่าหลังเลือกตั้งเราจะไล่อนาคตทันได้อย่างไร (ชัชชาติ สิทธิพันธุ์, พรรคเพื่อไทย)

จากตัวอย่างการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ พรรคเพื่อไทย ชำต้น เป็นการแสดงถึงศักยภาพของพรรคเพื่อไทยด้วยการใช้ภาพการเดินทางแบบแข่งขัน นายชัชชาติระบุว่า การเดินทางที่นำโดยรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาคือการหยุดเดินทาง ศักยภาพดังกล่าวไม่เพียงพอที่จะทำให้ประเทศพัฒนาได้ แต่หากเลือกพรรคเพื่อไทย หลังการเลือกตั้งครั้งนี้ พรรคเพื่อไทยจะแสดงศักยภาพพาประเทศตามโลกได้ทัน

7) ฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางให้ความเมตตาช่วยเหลือ]

ฉากทัศน์นี้ เน้นบทบาทของผู้นำทางว่าเป็นบุคคลสำคัญที่จะมาช่วยประคอง นักเดินทางไปถึงที่หมาย ภาพของนักเดินทางคนอื่น ๆ จึงถูกสร้างให้เป็นผู้รับการสงเคราะห์ ให้พ้นจากความลำบาก พบจำนวน 27 ถ้อยคำอุปลักษณ์ ดังตัวอย่าง

- (10) เราอย่านั่งรอ เราต้องลุกขึ้นแล้วก็ก้าวเดินไปพร้อมกับผม พยุงกันไป ลากกันไป เข็นกันไปก็ต้องทำ เพราะว่าเรามีศักยภาพมากมาย (ประยุทธ์ จันทร์โอชา, พรรคพลังประชารัฐ)

พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ฉายภาพผู้นำในการเดินทางที่มีความเมตตาช่วยเหลือ ด้วยบทบาทผู้อุปถัมภ์ผู้ร่วมเดินทาง ถ้อยคำอุปลักษณ์ “พยุงกันไป ลากกันไป เข็นกันไปก็ต้องทำ” ประชาชนเปรียบได้กับนักเดินทางที่ขาดความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง ต้องพึ่งพาผู้นำทางในการพยุงหรือลากไปให้ถึงจุดหมาย

8) ฉากทัศน์ [การเดินทางไปข้างหน้าโดยไม่ย้อนกลับ]

การเดินทางสู่จุดหมายนั้น อาจเคลื่อนไปด้วยการเดินเท้าหรือพาหนะชนิดต่าง ๆ ในฉากทัศน์นี้ นักการเมืองเลือกนำเสนอภาพการเดินทางด้วยรถยนต์ที่มีแต่เกียร์เดินหน้าที่จะพาเหล่านักเดินทางเคลื่อนที่ไปถึงจุดหมายได้อย่างแน่นอน พบจำนวน 25 ถ้อยคำอุปลักษณ์ ดังตัวอย่าง

- (11) พี่น้องที่เคารพ เพื่อไทย มุ่งมั่น ชัดเจน เดินไปข้างหน้า ใส่เกียรติหน้า และไม่รู้จัก
คำว่าท้อรับพี่น้องครับ (นพดล ปัทมะ, พรรคเพื่อไทย)

ตัวอย่างที่ (11) ของนาย นพดล ปัทมะ เป็นการแสดงภาพการเดินทางไปข้างหน้าโดยไม่ย้อนกลับโดยใช้พาหนะอย่างรถยนต์ เพื่อให้ประชาชนเห็นว่าพรรคเพื่อไทยมีความมุ่งมั่นในการบริหารบ้านเมือง เปรียบเสมือนรถยนต์ที่มีแต่เกียร์เดินหน้าเท่านั้น ไม่มีการถอยหรือย้อนกลับไป

9) ฉากทัศน์ [การเดินทางที่ผู้เดินทางเลือกเส้นทางด้วยตนเอง]

องค์ประกอบของการเดินทางที่ถูกขบขันในฉากทัศน์นี้ คืออำนาจในการเปลี่ยนเส้นทางของนักเดินทาง นักการเมืองกำหนดภาพของสถานการณ์ให้นักเดินทางอยู่ที่ทางแยก การเลือกทางเดินจึงสำคัญต่ออนาคตว่าเส้นทางใดจะพาไปถึงจุดหมาย พบจำนวน 20 ถ้อยคำอุปลักษณ์ ดังตัวอย่าง

- (12) 24 มีนาคมครบพี่น้อง เป็นวันสำคัญของประวัติศาสตร์ประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง
ที่พวกเราทุกคนพี่น้องชาวไทยจะต้องเลือกทิศทางเดินของประเทศว่าเราจะเลือก
ทางเดินแบบประชาธิปไตย หรือจะเลือกแบบเผด็จการ (دنุพร ปุณณกันต์,
พรรคเพื่อไทย)

ตัวอย่างที่ (12) นาย دنุพร ปุณณกันต์ ใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์เพื่อชี้ให้เห็นทางเลือกในการไปถึงจุดหมาย โดยในบริบทนี้ การเลือกตั้งเปรียบเสมือนทางแยกที่นักเดินทางต้องตัดสินใจ ซึ่ง دنุพรกำหนดให้เส้นทางที่เหลือน้อยมีเพียง 2 เส้นทาง คือทางเดินฝ่ายประชาธิปไตย และทางเดินของฝ่ายเผด็จการ

10) ฉากทัศน์ [การเดินทางที่มีความเสี่ยง]

การกำหนดภาพการเดินทางที่มีความเสี่ยงนั้น นอกจากการนำเสนอวิธีการเดินทางด้วยพาหนะต่าง ๆ แล้ว ในอีกด้านหนึ่งคือการนำเสนอความเสี่ยงในการเดินทางด้วยพาหนะเหล่านี้ เนื่องจากเมื่อเกิดอุบัติเหตุแล้วมีโอกาสอันตรายถึงชีวิต พบจำนวน 15 ถ้อยคำอุปลักษณ์ ดังตัวอย่าง

- (13) เครื่องยนต์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยประกอบด้วยเครื่องยนต์ 4 ตัว พี่น้องครับ การส่งออก การบริโภคภายใน การลงทุน และตัวที่ 4 ก็คือ การกู้เงิน ที่รัฐบาลกู้มาเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ วันนี้เครื่องยนต์ทางเศรษฐกิจ 3 ตัวมันดับสนิท มันอยู่ด้วยเครื่องยนต์ตัวที่ 4 การกู้เงิน พี่น้องลองนึกภาพเครื่องบิน 4 เครื่องยนต์ มันดับไป 3 เครื่องยนต์แล้วมันติดอยู่เครื่องเดียวเนี่ย มันจะพาพี่น้องบินไปได้ นานขนาดไหน ปลายทางมันหายนะแน่นอน (วัฒนา เมืองสุข, พรรคเพื่อไทย)
- (14) ข้าเจ้าเป็นลูกชาวไร่ชาวนา อยากให้พัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองก่อนจะมา พัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองเกิดมาเป็นลูกชาวไร่ชาวนาเป็นคนยากจน ประเทศชาติบ้านเมืองกำลังจะล่มจม (ศรีนวล บุญลือ, พรรคอนาคตใหม่)

ตัวอย่างที่ (13) นายวัฒนา เมืองสุข ใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ให้ภาพการเดินทาง โดยเครื่องบิน แต่การเดินทางดังกล่าว เครื่องบินที่ใช้เดินทางนั้นไม่สมบูรณ์ มีโอกาส เสี่ยงสูงต่อการเกิดอุบัติเหตุ เปรียบได้กับงานทางการเมืองที่อาจล้มเหลวเพราะรัฐบาล ขาดศักยภาพ และตัวอย่างที่ (14) นางศรีนวล บุญลือ ใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์เพื่อสื่อภาพ เรือที่กำลังจะอัปปาง ด้วยการให้ประเทศชาติเปรียบเสมือนเรือที่บังคับควบคุมโดย รัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ไม่อาจนำพาประเทศชาติไปสู่จุดหมายได้

11) ฉากทัศน์ [การเดินทางแบบบุกเบิกเส้นทางใหม่]

นอกจากการเปลี่ยนเส้นทางแล้ว นักการเมืองยังสามารถใช้อุปลักษณ์เพื่อสร้าง ภาพการเดินทางในเส้นทางใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน การเดินทางในลักษณะนี้จะเน้น องค์ประกอบของเส้นทางใหม่ที่ดูสวยงามกว่าเส้นทางเก่าเพื่อสื่อถึงความหวัง พบจำนวน 10 ถ้อยคำอุปลักษณ์ ดังตัวอย่าง

- (15) ถ้านับตั้งแต่วันที่ 14 มีนาคม ปี พ.ศ. 2561 นี่เป็นเวลา 1 ปีเต็ม ที่พวกเราร่วมเดินทาง ด้วยกันมา เราก่อร่างสร้างพรรคนี้ขึ้นมา เพราะเราอยากจะวาดเส้นทางใหม่ ให้กับสังคม พวกเรากลุ่มคนที่มาสร้างพรรคนี้ด้วยกัน มาเริ่มเดินทางด้วยกัน คือ กลุ่มคนที่รู้สึกไม่พอใจ คับข้องใจ กับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ดำรงอยู่ (ธนธร จีรุงเรืองกิจ, พรรคอนาคตใหม่)

จากตัวอย่างที่ (15) ของนายธนธร จีรุงเรืองกิจ ฉายภาพให้เห็นว่าเส้นทางเดิม ที่เหล่านักเดินทางเดินอยู่นั้น ไม่สามารถไปต่อได้อีกแล้ว การชักชวนให้นักเดินทาง

ร่วมกันสร้างเส้นทางใหม่เป็นทางรอดที่ดีกว่า เปรียบได้กับการเลือกพรคอนาคต์ใหม่ที่จะเป็นความหวังทางการเมือง

5.2 ชุดความคิดเกี่ยวกับการเมืองไทยที่ฉายจากการใช้ฉากทัศน์อุปลักษณ์ตามแนวคิดอุปลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ผลการศึกษาในขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนที่ 3 คือ การอธิบายความอุปลักษณ์ (metaphor explanation) ตามกรอบแนวคิดการศึกษาอุปลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของ Charteris-Black (2005) ผู้วิจัยได้ตีความการเลือกใช้อุปลักษณ์ของนักการเมืองและบริบททางการเมืองจากฉากทัศน์ต่าง ๆ ที่พบในหัวข้อ 5.1 เพื่อให้เห็นชุดความคิดในมุมมองเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในการใช้อุปลักษณ์ของนักการเมืองว่ามีเจตนาในการใช้อุปลักษณ์ในชุดฉากทัศน์ต่าง ๆ อย่างไร ดังนี้

5.2.1 นักการเมืองคือวีรบุรุษที่มาช่วยนำทาง

การใช้อุปลักษณ์ในลักษณะที่ทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่่านักการเมืองคือวีรบุรุษที่มาช่วยนำทางดังกล่าว เป็นการใช้อำนาจควบคุมโดยที่ผู้ฟังไม่รู้สึกรว่่าถูกบังคับให้เชื่อหรือปฏิบัติตามด้วยการเน้นคุณสมบัติของผู้นำว่าต้องมีความสามารถเหนือคนปกติทั่วไป

ชุดความคิดนักการเมืองคือวีรบุรุษที่มาช่วยนำทาง เป็นการใช้อุปลักษณ์ที่เน้นทั้งความสามารถของตัวนักการเมืองเพื่อให้ฝ่ายตนเป็นตัวเลือกที่เหมาะสมที่สุดในการเลือกตั้ง และเน้นความเป็นคนมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองให้มีภาพเป็นคนที่เสียสละเพื่อให้ประชาชนไว้วางใจและเลือกฝ่ายตน ในขณะที่เดียวกันการสร้างภาพนักการเมืองให้เป็นวีรบุรุษนั้น อุปลักษณ์ในฉากทัศน์เหล่านี้ก็นำเสนอประชาชนในลักษณะด้อยความสามารถเพื่อให้ประชาชนดูอ่อนแอและต้องพึ่งพานักการเมืองด้วย

นักการเมืองสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ตนเอง ผ่านการใช้อุปลักษณ์การเดินทางที่เน้นบทบาทความสามารถของตัวนักการเมือง เพื่อนำเสนอภาพว่าตนเองเป็นตัวแทนที่เหมาะสมในการจัดการปัญหาและบริหารบ้านเมืองจากฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางที่เชี่ยวชาญ]

ชุดความคิดที่ปรากฏในฉากทัศน์เหล่านี้ มีลักษณะของการใช้ความปลอดภัยในชีวิตระหว่างการเดินทางมาทำให้นักการเมืองอยู่ในบทบาทผู้นำทาง ด้วยการใช้อุปลักษณ์ที่ให้ความสำคัญของผู้นำทางเข้ากับบรรยากาศของการเดินทางที่ยากลำบาก เห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ว่านักการเมืองจะช่วย “แผ้วถางทางเหล่านี้ให้มันโล่งขึ้นไป” หรือการที่นักการเมืองบอกว่าทางใดเป็น “ทางเดียว” ที่เหมาะสมที่สุดที่จะเดินทาง จากฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางที่เชี่ยวชาญ] นี่เป็นบรรยากาศ

เพียงด้านเดียวของสภาพการเดินทางทั้งหมด เป็นการแสดงภาพให้ประชาชนเห็นว่าพรรคดังกล่าวมีศักยภาพในการบริหารบ้านเมือง การใช้อุปลักษณ์สร้างภาพผู้นำทางที่มากความสามารถกับบรรยากาศการเดินทางที่มีแต่อุปสรรค เพื่อที่จะเน้นให้เห็นภาพชัดว่าผู้นำทางอย่างนักการเมืองมีความจำเป็นในภาวะที่เสี่ยงอันตราย การมีผู้นำที่ไว้วางใจได้นั้นจะช่วยสร้างความปลอดภัยในชีวิตได้

นอกจากการใช้อุปลักษณ์ในการเน้นความสามารถของตัวนักการเมืองเพื่อให้ฝ่ายตนเป็นตัวเลือกที่เหมาะสมที่สุดในการเลือกตั้งแล้ว การมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยสร้างความสมบูรณ์แบบให้นักการเมือง จากการศึกษาพบว่านักการเมืองสร้างภาพให้ประชาชนเป็นผู้อ่อนแอและสร้างภาพให้สภาพบ้านเมืองตกอยู่ในภาวะวิกฤตเพื่อนำเสนอตนเองว่าเป็นผู้ช่วยเหลือ ดังนั้นการเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือจึงชอบธรรมเมื่อมีฝ่ายที่อ่อนแอกว่า ด้วยการใช้นิทาน [การเดินทางโดยมีผู้นำทางให้ความเมตตาช่วยเหลือ] ฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางพาทัวร์ข้ามอุปสรรคที่อยู่ในเส้นทาง] ฉากทัศน์ [การเดินทางออกจากสถานที่ที่ไม่พึงประสงค์] และฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางที่เชี่ยวชาญ]

ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่นักการเมืองใช้ เช่น *“พุงกันไป ลากกันไป เข็นกันไปก็ต้องทำ”* ในฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางให้ความเมตตาช่วยเหลือ] สร้างให้พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นผู้ที่มีความเมตตา อุปลักษณ์นี้ให้ภาพสถานการณ์การเดินทางที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ทั้งประชาชนที่เปรียบเสมือนนักเดินทางที่อ่อนแอและสภาพเส้นทางที่อยู่ในภาวะติดขัดมีอุปสรรค แต่มีนักการเมืองซึ่งเปรียบเสมือนผู้นำทางมาอุปถัมภ์ดูแลช่วยเหลือ นอกจากนี้ ในตัวอย่าง *“มาเกี่ยวก้อยกันก้าวข้าม”* จากฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางพาทัวร์ข้ามอุปสรรคที่อยู่ในเส้นทาง] ของนายวรารุณ ศิลปอาชา ยังพยายามสื่อถึงความเป็นนักการเมืองที่อ่อนอ่อนผ่อนตาม แม้ฝ่ายอื่น ๆ จะเป็นอุปสรรคที่ขวางทางก็绝不会จัดหรือทำร้ายฝ่ายใด แต่เลือกที่จะพาประชาชนก้าวข้ามอย่างประนีประนอม

อีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักการเมืองเป็นบุคคลผู้มีคุณธรรมจริยธรรมที่มากำจุนประชาชนยามยากลำบาก เป็นผู้เสียสละนำพาให้ผ่านอุปสรรคและพึงพาได้ คือการทำให้ประชาชนเป็นผู้พึงพา ตัวอย่างจากฉากทัศน์ [การเดินทางออกจากสถานที่ที่ไม่พึงประสงค์] ของนายปิยบุตร แสงกนกกุล ที่ใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ว่าประชาชนอยู่ใน *“ห้องมืด”* และ *“ทางตัน”* ที่ไม่สามารถหาทางออกได้ ให้ภาพว่าประชาชนที่เปรียบเป็นนักเดินทางกำลังติดอยู่ในสถานที่ที่ไม่พึงประสงค์ ไม่สามารถพาตัวเองออกไปได้ แต่นักการเมืองจะเป็น

ผู้ชี้แนวทางพาประชาชนไปสู่ทางออกเอง หรือถ้อยคำอุปลักษณ์ “นายกลุงตุ๋ ไม่ใช่ทางเลือก แต่ถือว่าเป็นทางเดียว” เพื่อแสดงถึงการเดินทางโดยมีผู้นำทางที่เชี่ยวชาญในฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางที่เชี่ยวชาญ] ของนายอุตตม สาวนายน ก็แสดงให้เห็นว่า ประชาชนขาดความสามารถที่จะพาตัวเองเดินทางต่อ ต้องมีผู้นำทางว่าทางใดดีที่สุด

นักการเมืองใช้ “ความต้องการที่ฟุ้ง” เพื่อให้ประชาชนรู้สึกว่าจะพึงพานักการเมือง การดำเนินชีวิตจึงจะราบรื่น ดังนั้นองค์ประกอบที่ถูกขับเคลื่อนให้เด่นชัดคือการนำเสนอความสามารถของประชาชนให้อ่อนแอ ในขณะที่องค์ประกอบด้านอำนาจและศักยภาพของประชาชนไม่ถูกกล่าวถึง และองค์ประกอบด้านคุณความดีของนักการเมืองในบทบาทของผู้นำทาง การใช้บุญคุณเป็นแกนหลักในการสร้างฉากทัศน์เหล่านี้ จะทำให้นักการเมืองเกิดความชอบธรรมเมื่อให้ความช่วยเหลือ และประชาชนก็จะรู้สึกศรัทธาต่อนักการเมือง และเห็นสมควรที่จะเชื่อและปฏิบัติตามเพราะเชื่อมั่นว่านักการเมืองเป็นผู้หวังดีต่อตน

5.2.2 นักการเมืองฝ่ายอื่นคือผู้นำทางที่ขาดความสามารถและแนวคิดทางการเมืองที่แตกต่างเป็นเส้นทางที่สุ่มเสี่ยง

การสร้างภาพชอบธรรมและความเหนือกว่าให้แก่ฝ่ายตนนั้นจะชัดเจนมากขึ้นหากมีการเปรียบเทียบกับภาพด้านลบของฝ่ายอื่น ๆ ดังนั้นนักการเมืองจึงใช้อุปลักษณ์การเดินทางในลักษณะที่แสดงให้เห็นว่านักการเมืองฝ่ายอื่นคือผู้นำทางที่ขาดความสามารถและแนวคิดทางการเมืองที่แตกต่างเป็นเส้นทางที่สุ่มเสี่ยง ด้วยการใช้อุปลักษณ์ [การเดินทางออกจากสถานที่ที่ไม่พึงประสงค์โดยมีผู้นำทาง] ฉากทัศน์ [การเดินทางแบบบุกเบิกเส้นทางใหม่] ฉากทัศน์ [การเดินทางที่มีความเสี่ยง] และฉากทัศน์ [การเดินทางแบบย้อนกลับหรือการเดินทางอยู่กับที่]

อุปลักษณ์ที่ใช้ในกลุ่มฉากทัศน์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นฉากทัศน์ใดฝ่ายอื่นจะถูกจัดอยู่ในตำแหน่งต้นเหตุแห่งความเดือดร้อนเสมอ เช่น “เราถูกขังอยู่ในห้องมืด” จากฉากทัศน์ [การเดินทางออกจากสถานที่ที่ไม่พึงประสงค์โดยมีผู้นำทาง] ฝ่ายอื่นเป็นภัยหรือเหตุแห่งภัยที่กักขังประชาชนไว้ ตัวอย่าง “แม้วางทางเหล่านี้ให้มันโล่งขึ้นไป” จากฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางที่เชี่ยวชาญ] ฝ่ายอื่นหรือปัญหาทางการเมืองถูกจัดเป็นอุปสรรคที่ขวางในเส้นทาง ฉุดรั้งไม่ให้เดินทางต่อไปได้ถ้าไม่กำจัดทิ้ง ตัวอย่าง “เพราะเราอยากจะทำเส้นทางใหม่ให้กับสังคม” จากฉากทัศน์ [การเดินทางแบบบุกเบิกเส้นทางใหม่] ที่พรรคอนาคตใหม่พูดในบริบทว่าเส้นทางเก่าที่ดำเนินอยู่เป็นเส้นทางที่ไม่ดี เปรียบได้กับฝ่ายทางการเมืองที่บริหารงานอยู่ขาดประสิทธิภาพ

ในการทำงานเพื่อสร้างความหมายว่าการเมืองแบบเก่าไม่เหมาะกับประชาชนอีกต่อไป หรือการเดินทางด้วยพาหนะอย่างเครื่องบินจากฉกทศน์ [การเดินทางที่มีความเสี่ยง] ในตัวอย่าง “เครื่องบิน 4 เครื่องยนต์ มันดับไป 3 เครื่องยนต์แล้วมันติดอยู่เครื่องเดียว” ฝ่ายตรงข้ามหรือฝ่ายอื่น ๆ ทางการเมืองจะเป็นยานพาหนะที่พานักเดินทางสู่หายนะ และตัวอย่าง “5 ปีที่ผ่านมา ไม่ได้ทำให้เราเดินหน้าได้เลย มีแต่ถอยหลังลงคลอง” จากฉกทศน์ [การเดินทางแบบย้อนกลับหรือการเดินทางอยู่กับที่] พรรคเพื่อไทยใช้อุปลักษณ์ ที่แสดงภาพว่าการบริหารบ้านเมืองของคณะรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ ผ่านมานั้น เปรียบได้กับเดินทางอยู่กับที่จนถึงขั้นถอยหลังลงคลอง เพื่อให้ประชาชน รู้สึกว่าฝ่ายดังกล่าวเป็นผู้นำพาความเดือดร้อนมาให้ ดังนั้นฉกทศน์เหล่านี้จึงมีแนวคิด เกี่ยวกับ “การกำจัดฝ่ายตรงข้ามและการทำลายความชอบธรรมของฝ่ายอื่น” ร่วมกันอยู่ เพื่อทำให้ฝ่ายตรงข้ามหรือฝ่ายอื่น ๆ ไม่น่าไว้วางใจและน่าเชื่อถือน้อยที่สุด โดยเน้น เฉพาะการสร้างภาพให้เกิดปัญหาและการเป็นอุปสรรคในเส้นทางของฝ่ายอื่น โดยเส้นทางที่เดินนั้นจะมีแต่ภัยที่ต้องระมัดระวัง วิธีการจัดการคือต้องกำจัดออกไป ไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้

5.2.3 จุดหมายของการเลือกตั้งคือการเลือกเส้นทางที่เหมาะสมหรือกำจัด อุปสรรคออกจากเส้นทาง

จากการวิเคราะห์พบว่า นักการเมืองใช้อุปลักษณ์ในลักษณะการจำกัดตัวเลือก เช่น การให้เลือกเส้นทางใดเส้นทางหนึ่ง การทำลายอุปสรรคที่อยู่ในเส้นทาง เพื่อเน้น อำนาจการลงคะแนนเสียงของประชาชนในการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เลือกฝ่ายตน ด้วยฉกทศน์ที่ฉายภาพว่าการเลือกตั้งคือการเลือกเส้นทางหรือกำจัดอุปสรรคออกจาก เส้นทาง ประกอบด้วยฉกทศน์ [การเดินทางที่ผู้เดินทางเลือกเส้นทางด้วยตนเอง] ฉกทศน์ [การเดินทางแบบบุกเบิกเส้นทางใหม่] ฉกทศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางที่ เชี่ยวชาญ] และฉกทศน์ [การเดินทางไปข้างหน้าโดยไม่ระบุนำทาง]

การใช้ฉกทศน์ [การเดินทางที่ผู้เดินทางเลือกเส้นทางด้วยตนเอง] ชี้ให้เห็นถึง การสร้างแนวความคิดที่ว่า การเมืองมิได้เพียงฝ่ายตนและฝ่ายตรงข้ามเท่านั้น ฉกทศน์นี้ แสดงถึงการบังคับเลือกให้ผู้เดินทางจะต้องไปยังทิศทางใดทิศทางหนึ่งเท่านั้น ซึ่งเป็น การเลือกที่สำคัญต่ออนาคตผู้เดินทาง เช่นเดียวกับการเลือกตั้งที่ประชาชนต้องเลือกจะลงคะแนนให้ฝ่ายประชาธิปไตยหรือฝ่ายเผด็จการตามที่นักการเมืองกล่าวอ้าง

ฉกทศน์ [การเดินทางแบบบุกเบิกเส้นทางใหม่] แสดงภาพเส้นทางที่ไม่สามารถใช้สัญจรต่อไปได้ อาจเป็นหนทางที่มีอุปสรรคมากหรืออาจเป็นทางตัน อย่างไรก็ตาม

เส้นทางนี้ไม่สามารถใช้งานได้อีกต่อไป ดังนั้นนักการเมืองจึงใช้อุปสรรคในลักษณะการเสนอตัวเลือกเป็นทางเส้นใหม่ให้นักเดินทางพิจารณา เปรียบได้กับการเสนอให้ประชาชนลองพิจารณาพรรคการเมืองใหม่ ๆ ที่ต่างจากเดิมเพื่ออนาคตที่ดีกว่าและไม่ควรที่จะเลือกพรรคเดิม ๆ ที่เคยบริหารงานหรือกำลังบริหารงานอยู่นั้นมาบริหารประเทศอีกต่อไป

ฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางที่เชี่ยวชาญ] แสดงถึงเส้นทางที่มีอุปสรรคขวางกั้นอยู่ ทำให้ไม่สามารถเดินทางต่อไปได้ จำเป็นต้องกำจัดออกไปด้วยการอาศัยผู้นำทางที่เชี่ยวชาญทุกท่าหลายท่าไม่ให้อยู่ในเส้นทาง เปรียบได้กับการกำจัดแนวคิดทางการเมืองของฝ่ายอื่น ๆ ที่แตกต่างกัน

ฉากทัศน์ [การเดินทางไปข้างหน้าโดยไม่ระบุผู้นำทาง] เน้นให้เห็นถึงสิทธิของประชาชน ด้วยการทำให้ประชาชนเป็นใหญ่ในการเดินทาง โดยไม่ปรากฏองค์ประกอบของผู้นำทาง ชี้ให้เห็นถึง “อำนาจแห่งการเปลี่ยนแปลง” ทำให้บรรยากาศของการเดินทางถูกชี้นำไปในทิศทางที่ว่า การได้เลือกหรือสร้างเส้นทางใหม่จะเป็นเส้นทางที่สวยงามกว่าเก่า สนับสนุนให้นักเดินทางกล้าตัดสินใจเลือกสิ่งต่างจากเดิม โดยที่องค์ประกอบอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นความปลอดภัยระหว่างการเดินทาง การหลงทาง ไม่ถูกขบขันให้เห็นเพื่อทำให้องค์ประกอบของสิทธิในการเลือกเส้นทางและความกล้าหาญในการตัดสินใจมีความหนักแน่น อีกทั้งยังชี้ให้เห็นว่านักการเมืองต้องการนำเสนอความคิดที่ว่า การเมืองต้องแบ่งแยกเป็นพวกเขา พวกเรา นักเดินทางต้องแสดงความประสงค์ว่าจะไปในเส้นทางใดเพียงเส้นทางเดียวเท่านั้น โดยมีเงื่อนไขว่าหากระหว่างทางมีอุปสรรคต้องกำจัดสิ่งกีดขวางนั้นทิ้งไปมิฉะนั้นจะไม่สามารถผ่านไป

5.2.4 ความสำเร็จทางการเมืองคือการก้าวข้ามอุปสรรคในเส้นทางไปได้

แนวความคิดดังกล่าว ปรากฏในฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางพาก้าวข้ามอุปสรรคที่อยู่ในเส้นทาง] ซึ่งมีความแตกต่างกับฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางที่เชี่ยวชาญ] เป็นการให้มุมมองอีกด้านหนึ่งเกี่ยวกับการจัดการอุปสรรคในเส้นทาง

การเดินทางโดยมีผู้นำทางพาก้าวข้ามอุปสรรคที่อยู่ในเส้นทางนั้น นักการเมืองต้องการนำเสนอภาพลักษณ์ให้ประชาชนเห็นว่า ฝ่ายของตนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาทางการเมืองด้วยความประณีประนอม จุดมุ่งหมายคือการแสดงถึงความเป็นพรรคที่ไม่ต้องการเลือกข้างทางการเมืองและมีความสามัคคีปรองดองกับทุกฝ่ายการเมือง นักการเมืองจึงเลือกใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงการจัดการกับอุปสรรคว่า “ก้าวข้าม”

หรือ “*เกียวก้อยก้าวข้าม*” โดยไม่ได้กำจัดอุปสรรคที่เปรียบได้กับความเห็นต่างทางการเมือง ขึ้นว่าหากประชาชนไม่ยากให้เกิดความรุนแรงทางการเมืองใด ๆ ขึ้น ควรจะเลือกพรรคนี้

5.2.5 ประเทศไทยกำลังถอยหลังและการเดินไปข้างหน้าเป็นหัวใจสำคัญ ของความก้าวหน้าทางการเมือง

ผู้วิจัยพบการสร้างชุดความคิดว่าประเทศไทยกำลังถอยหลัง โดยใช้ฉากทัศน์ [การเดินทางแบบแข่งขัน] พบว่าพรรคอนาคตใหม่และพรรคเพื่อไทยใช้ฉากทัศน์นี้ในปริมาณมากที่สุด เพื่อแสดงให้เห็นว่า การบริหารประเทศของรัฐบาลปัจจุบันนั้นไม่มีประสิทธิภาพ ด้วยการกำหนดให้ฝ่ายรัฐบาลที่นำโดย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นผู้ทำให้ประเทศขาดศักยภาพ เคลื่อนที่ได้ช้า เมื่อเทียบกับประเทศอื่น แล้วนั้นนับว่าตามอยู่ข้างหลัง นักการเมืองพยายามกำหนดความคิดให้ประชาชนเกิดการเปรียบเทียบความเป็นไปของประเทศตนกับประเทศอื่น ๆ ในโลก โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงข้อจำกัดของแต่ละประเทศและความเป็นจริงที่ว่า ทุกประเทศทั่วโลกไม่อาจพัฒนาไปพร้อมกันหรือมีความเจริญที่เท่ากันทุกประการในเวลาเดียวกันได้

นอกจากนี้ ยังพบว่านักการเมืองพยายามสร้างชุดความคิดที่ว่า การพัฒนาหรือความก้าวหน้าทางการเมืองคือการเดินทางไปข้างหน้าเท่านั้น เห็นได้จากการใช้ฉากทัศน์ที่ใช้การเดินทางโดยรถยนต์ที่มีแต่เกียร์เดินหน้า ไม่มีถอยหลัง ไม่มีการย้อนกลับหลังหรือยูเทิร์น ในฉากทัศน์ [การเดินทางไปข้างหน้าโดยไม่ย้อนกลับ] ทั้งนี้ หากคำนึงถึงการเดินทางที่ดีนั้น ในบางสถานการณ์รถยนต์ก็อาจจะต้องใช้เกียร์ถอยหลังบ้างหากทางข้างหน้าเป็นหน้าผา หรือเดินทางไปผิดเส้นทาง ดังเช่นการดำเนินงานทางการเมืองเมื่อเกิดปัญหาขึ้นก็ต้องหาวิธีแก้ไขมากกว่าจะฝืนมุ่งหน้าตามแผนเดิม เพราะปัญหาจะไม่หายไปและอาจเลวร้ายกว่าเดิม

6. สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาโมโนอุปลักษณ์ [การเมืองคือการเดินทาง] ในวาทกรรมการเมืองช่วงการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 พบฉากทัศน์อุปลักษณ์ จำนวน 11 ฉากทัศน์ ฉากทัศน์ทั้งหมดสะท้อนให้เห็นภาพความเป็นการเมืองของไทย 5 ประการ ได้แก่ 1) นักการเมืองคือวีรบุรุษที่มาช่วยนำทาง 2) นักการเมืองฝ่ายอื่นคือผู้นำทางที่ขาดความสามารถและแนวคิดทางการเมืองของฝ่ายอื่นเป็นเส้นทางที่มีความสับสนเสี่ยง 3) จุดหมายของการเลือกตั้งคือการเลือกเส้นทางที่เหมาะสมหรือเลือกกำจัดอุปสรรค

ออกจากเส้นทาง 4) ความสำเร็จทางการเมืองคือการก้าวข้ามอุปสรรคในเส้นทางไปได้ และ 5) ประเทศไทยกำลังถอยหลังและการเดินไปข้างหน้าเป็นหัวใจสำคัญของความก้าวหน้าทางการเมือง

ฉกทศน์อุปลักษณดังกล่าวถูกใช้เพื่อกล่าวเน้นถึงชุดความคิดต่าง ๆ ในการเมืองไทย ได้แก่ การใช้อุปลักษณเพื่เน้นอำนาจการลงคะแนนเสียงของประชาชนในการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เลือกฝ่ายตน เพื่อนำเสนออำนาจของประชาชนในการตัดสินใจเลือกอนาคตทางการเมือง การใช้อุปลักษณในการเน้นความสามารถของตัวนักการเมืองเพื่อให้ฝ่ายตนเป็นตัวเลือกที่เหมาะสมที่สุดในการเลือกตั้ง เพื่เน้นบทบาทของตัวเองว่าเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการเป็นผู้นำ การใช้อุปลักษณในการเชิดชูคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองให้มีภาพเป็นคนดีที่เสียสละเพื่อให้ประชาชนไว้วางใจและเลือกฝ่ายตนที่นักการเมืองใช้เพื่อสร้างความเป็นคนดีให้กับตนเอง นอกจากนี้ อุปลักษณยังใช้นำเสนอประชาชนในลักษณะด้อยความสามารถเพื่อให้ประชาชนดื้ออ่อนแอและต้องพึ่งพานักการเมืองโดยกำหนดภาพให้ประชาชนเป็นผู้อ่อนแอ เพื่อช่วยเน้นความสามารถของผู้นำทางการเมืองได้โดยชอบธรรม และการใช้อุปลักษณทำลายความชอบธรรมของฝ่ายอื่น ๆ ทางการเมือง เพื่อให้ภาพด้านบวกของตนเองนั้นมีความเด่นชัดมากขึ้นและทำให้ประชาชนไม่ไว้วางใจฝ่ายอื่น ๆ

แม้จะมีผู้เคยศึกษาการใช้อุปลักษณเกี่ยวกับการเมืองของนักการเมืองแล้ว เช่น งานของรัชนิยา กลิ่นน้ำหอม (2551) เรื่องอุปลักษณที่นักการเมืองใช้ : การศึกษาตามแนววรรคศาสตร์ปริชานและวจนปฏิบัติศาสตร์ แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีงานวิจัยเรื่องใดที่ศึกษาในแบบเปรียบเทียบการเดินทางโดยเฉพาะอย่างละเอียด และประยุกต์ใช้แนวคิดฉกทศน์อุปลักษณประกอบการวิเคราะห์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผลการศึกษาอุปลักษณการเดินทางที่นักการเมืองใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 มีส่วนที่แตกต่างกันออกไปด้วยระยะเวลาและสภาพสังคมที่ส่งผลต่อบริบททางการเมือง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่านักการเมืองใช้อุปลักษณเป็นเครื่องมือต่อสู้อุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างกันและกันอย่างเข้มข้น เห็นได้จากการใช้โนอุปลักษณ [การเมืองคือการเดินทาง] กลุ่มเดียวกันแต่ประกอบด้วยฉกทศน์ที่หลากหลาย และสิ่งที่ถูกเปรียบในปลายทางนั้นก็แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะการเดินทางมีองค์ประกอบที่ทำให้เห็นภาพชัดเจนเมื่อเปรียบกับการเมืองที่มีทั้งผู้เดินทาง เส้นทาง อุปสรรค และจุดหมาย นักการเมืองแต่ละฝ่ายต่างมองว่าตนเองเป็นผู้นำทางที่อยู่ในเส้นทางหลัก และอีกฝ่าย

ไม่ใช่ผู้นำทาง แต่เป็นอุปสรรคที่ทำให้การเคลื่อนที่ไปข้างหน้าดำเนินต่อไปไม่ได้ อีกทั้งเส้นทางที่แตกต่างกันก็มีวิธีการจัดการอุปสรรคที่ต่างกันด้วย

การใช้มนุอุปลักษณ์ [การเมืองคือการเดินทาง] แม้จะมีฉากทัศน์ที่นำเสนอหลากหลายมุมมอง แต่ฉากทัศน์ที่ปรากฏส่วนใหญ่ยังคงให้ภาพนักการเมืองที่เป็นผู้นำและประชาชนเป็นผู้ตาม เห็นได้จากฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางที่เชี่ยวชาญ] ฉากทัศน์ [การเดินทางโดยมีผู้นำทางพาก้าวข้ามอุปสรรคที่อยู่ในเส้นทาง] ฉากทัศน์ [การเดินทางออกจากสถานที่ที่ไม่พึงประสงค์โดยมีผู้นำทาง] และฉากทัศน์ [การเดินทางที่ผู้นำทางเป็นผู้ให้ความเมตตาช่วยเหลือ] และไม่ว่าการเดินทางจะเป็นฉากทัศน์ใดก็สะท้อนให้เห็นว่าสุดท้ายแล้วจุดมุ่งหมายที่นักการเมืองใช้ฉากทัศน์เหล่านี้ ก็เพื่อนำเสนอว่าตนเองเป็นตัวเลือกที่ถูกต้องเหมาะสมที่สุดในการเป็นผู้นำ ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวความคิดของ Charteris-Black (2011, p. 14) ที่กล่าวว่านักการเมืองใช้อุปลักษณ์ที่สามารถปิดและเปิดเผยบางแง่มุมเพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมือง หัวใจสำคัญของการสื่อสารทางการเมืองคือ PERSUASION นั่นคือการโน้มน้าวใจโดยการทำให้ผู้อื่นเชื่อในสิ่งที่นำเสนอว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง (being right) ด้วยการนำเสนอตนเองว่าเป็น “the right person” หรือบุคคลที่เหมาะสมที่สุด และเป็น “the right choice” หรือตัวเลือกที่เหมาะสมที่สุดในการเลือกตั้งอย่างแนบเนียน

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562 เป็นการเลือกตั้งครั้งสำคัญครั้งหนึ่งของประเทศไทย ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งครั้งนี้มีการใช้อุปลักษณ์เป็นเครื่องมือในการนำเสนอแนวคิดและนโยบายทางการเมือง ผลการศึกษาในงานวิจัยนี้ทำให้เห็นการใช้มนุอุปลักษณ์ [การเมืองคือการเดินทาง] ในลักษณะต่าง ๆ เพื่อนำเสนอความคิดทางการเมืองที่หลากหลาย การวิเคราะห์ในเชิงวิพากษ์ชี้ให้เห็นเหตุผลในการใช้อุปลักษณ์ดังกล่าวเพื่อสร้างความชอบธรรมและความได้เปรียบทางการเมือง ผลการศึกษานี้ น่าจะช่วยแสดงให้เห็นบทบาทของภาษาไทยในฐานะเครื่องมือสื่อสารความคิดที่สำคัญในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทยและน่าจะมีส่วนช่วยทำให้ประชาชนเกิดความรู้เท่าทันการใช้ภาษาของนักการเมือง

เอกสารอ้างอิง

- กนกกาญจน์ วรสีหะ. (2555). “การชุมนุมทางการเมืองคือการทำสงคราม” มโนทัศน์ที่สะท้อนจากอุปลักษณ์ข่าวการชุมนุมทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์ไทย. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 13(2), 49-55.
- ชัชวดี ศรีลัมพ์. (2548). อุปลักษณ์ตามแนวคิดของทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน. *วารสารศิลปศาสตร์*, 5(1), 1-16.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย*. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไทยพีบีเอส. (2562). *ยอดสมัคร ส.ส. วันแรกพุ่ง 5,831 คน ทบสถิติปี 2554*. <https://news.thaipbs.or.th/content/277516>
- นันทนา วงษ์ไทย. (2552). *อุปลักษณ์ประสาธน์ผสมในภาษาไทย: การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปิยภรณ์ อบแพทย์. (2552). *อุปลักษณ์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยภรณ์ อบแพทย์. (2563). *มโนอุปลักษณ์เพศชาย เพศหญิง และเพศทางเลือกในวาทกรรมสาธารณะ: กรณีศึกษาบทละครโทรทัศน์และเพลงไทยสากล* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชญ์ บางเขียว. (2544). *รูปภาพแสดงอุปลักษณ์ในข่าวการเมือง. ใน อัครวิทย์ เรื่องรอง (บรรณาธิการ), มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์: พลังปัญญา: รวมบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 1, น. 81-90). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*.
- มิรินดา บุรรุ่งโรจน์. (2548). *อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับผู้หญิงในบทเพลงลูกทุ่งไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม. (2551). *อุปลักษณ์ที่นักการเมืองไทยใช้: การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานและวัจนปฏิบัติศาสตร์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศิริพร รักดีผาสุข. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย*. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา รุ่งแจ้ง. (2548). *อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของการใช้คำว่า “ใจ” ในภาษาไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุษา พงศ์ชัยวิบูลย์. (2544). *การศึกษาอุปลักษณ์เรื่องการเมืองในภาษาไทยตามแนวอรรถศาสตร์บริขาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Bangnokwag, W. (2003). *A study of political metaphor on the front page of two Thai English newspapers* [Master's thesis]. Srinakarinwirot University.
- Charteris-Black, J. (2004). *Corpus approaches to critical metaphor analysis*. Palgrave Macmillan.
- Charteris-Black, J. (2005). *Politicians and rhetoric: the persuasive power of metaphor*. Palgrave Macmillan.
- Charteris-Black, J. (2011). *Politicians and rhetoric: the persuasive power of metaphor* (2nd ed.). Palgrave Macmillan.
- Charteris-Black, J. (2018). *Analysing political speeches: Rhetoric, discourse and metaphor* (2nd ed.). Palgrave Macmillan.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities*. Basic Books.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (2003). Conceptual blending, form and meaning. In P. Fastrez (Ed.), *Recherches en communication Sémiotique*, 19, 57-86.
- Fillmore, C. J. (1975). An alternative to checklist theories of meaning. In C. Cogen (Ed.), *Proceedings of The First Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society* (pp. 123-131). <https://doi.org/10.3765/bls.v1i0.2315>
- Lakoff, G. (1987). *Women, fire, and dangerous things what categories reveal about the mind*. University of Chicago Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.

- Musolff, A. (2006). Metaphor scenarios in public discourse. *Mataphor and Symbol*, 21(1), 23-38.
- Musolff, A. (2016). *Political metaphor analysis: Discourse and scenarios*. Bloomsbury.
- Turner, M., & Fauconnier, G. (2003). Metaphor, metonymy, and binding. In R. Dirven & R. Pörings (Eds.), *Metaphor and metonymy in comparison and contrast* (pp. 469-487). De Gruyter.